

ДІАГНОСТИКА КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІСалогуб В. В. *Діагностика конкурентного середовища та рівня інноваційної активності підприємств аграрної галузі.*

У статті проведено комплексну діагностику трансформації конкурентного середовища та динаміки інноваційної активності підприємств аграрної галузі України в умовах глобальних та регіональних викликів 2024–2025 років. Розглянуто перехід від експлуатації природно-ресурсних переваг до формування системної «резильентності» через впровадження концепції «нової якісної продуктивності» та цифрову інтелектуалізацію виробництва. Метою дослідження є аналіз структурних змін у конкурентному середовищі агробізнесу станом на жовтень 2025 року, оцінка технологічного розриву між вітчизняними та європейськими виробниками, а також обґрунтування ролі інновацій як фундаментального чинника забезпечення стратегічної виживаності галузі в умовах воєнного стану та євроінтеграції. Теоретико-методологічну базу дослідження становлять модель п'яти сил М. Портера, стандарти Настанови Осло (OECD) та концепція динамічних спроможностей. Застосовано метод порівняльного аналізу (бенчмаркінг) показників України та стран ЄС, а також системний підхід до оцінки впливу цифрових екосистем (AI, IoT, Big Data) на операційну ефективність підприємств. Доведено, що внутрігалузева конкуренція у 2025 році змістилася у площину боротьби за ліквідність та доступ до логістичної інфраструктури. Виявлено критичний розрив у врожайності між Україною та провідними країнами ЄС, який становить понад 40%, що пояснюється дефіцитом інноваційних інвестицій, а не природними умовами. Встановлено, що адаптивна інноваційність українських аграріїв проявилася у зміні структури посівів як відповіді на ресурсні та експортні обмеження. Зроблено висновок, що майбутня конкурентоспроможність агросектору залежить від здатності забезпечити синергію між інноваційними ресурсами та вимогами European Green Deal. Рекомендовано змістити вектор державної підтримки на розвиток системи аграрних знань (AKIS) та стимулювання глибокої переробки сировини, що дозволить Україні перейти від сировинної моделі до статусу постачальника високотехнологічної продовольчої продукції з високою доданою вартістю.

Ключові слова: аграрна галузь, конкурентне середовище, п'ять сил Портера, інноваційна активність, нова якісна продуктивність, резильентність, євроінтеграція, штучний інтелект, врожайність, цифрова трансформація.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Салогуб Володимир Володимирович, 2026

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Станом на жовтень 2025 року аграрна галузь України та світу перебуває в точці глибокої структурної трансформації, де традиційні методи господарювання остаточно поступаються місцем високотехнологічним та адаптивним стратегіям розвитку. Глобальні виклики, такі як прогнозоване зростання населення планети до 9,7 мільярда до 2050 року, кліматична нестабільність та необхідність переходу до сталого землекористування, висувають нові вимоги до конкурентоспроможності агропродовольчого сектору. Для України ці виклики підсилюються наслідками повномасштабної збройної агресії, що призвела до значних втрат активів, блокування традиційних логістичних шляхів та вимивання фінансових ресурсів підприємств.

Діагностика конкурентного середовища в таких умовах виходить за межі простого аналізу ринкових часток. Вона вимагає глибокого розуміння "резильентності" — здатності підприємств не лише вижити під тиском зовнішніх шоків, але й ефективно інтегруватися в нові ланцюги доданої вартості, зокрема в межах спільної аграрної політики Європейського Союзу. Рівень інноваційної активності стає ключовим індикатором потенціалу такої інтеграції, оскільки саме технологічне оновлення дозволяє подолати розрив у врожайності та ефективності, який наразі існує між українськими та провідними європейськими виробниками.

Сучасна концепція "нової якісної продуктивності", що активно обговорюється у наукових колах у 2024–2025 роках, визначає інновації не як окремі випадкові впровадження, а як цілісну систему інтелектуалізації сільського господарства. Це включає цифровізацію, використання штучного інтелекту, енергетичну автономність та перехід до глибокої переробки сировини. Таким чином, дослідження конкурентного середовища та інноваційної динаміки аграрних підприємств є критично важливим для формування стратегії національної економічної безпеки та забезпечення провідних позицій України на світовому ринку продовольства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження конкуренції та інновацій в аграрному секторі базується на розгалуженій системі теоретичних підходів, що еволюціонували від класичних моделей ринкової рівноваги до сучасних концепцій динамічних спроможностей. Фундаментальний внесок у розуміння механізмів конкуренції зробив Майкл Портер (Porter) [1, 2], чия модель п'яти конкурентних сил (P5F)

залишається методологічною основою для аналізу галузевих структур і сьогодні. Його праці акцентують увагу на суперництві між існуючими учасниками, загрози появи нових конкурентів, владі постачальників і споживачів, а також тиску з боку продуктів-замінників.

Проблематика вимірювання інноваційної активності отримала детальне розроблення в методологічних стандартах Настанови Осло (OECD/Eurostat) [3], де інновації класифікуються як результати діяльності, що втілюються у нових продуктах та бізнес-процесах. Розвиваючи ці ідеї, дослідники Глобального інноваційного індексу (GII), такі як Фагерберг та Срхолек (Fagerberg & Srholec) [4] та Гаулт (Gault) [5], обґрунтували необхідність розмежування інноваційних ресурсів (inputs) та інноваційних результатів (outputs). Вони вказують на те, що ефективність інноваційної системи залежить від якості інститутів, людського капіталу та інфраструктури.

У вітчизняній науковій школі вагомий внесок у розвиток аграрної економіки зробив П.Т. Саблук, який у своїх працях [6, 7] послідовно відстоює необхідність формування науково-обґрунтованого фундаменту для модернізації сільського господарства України. Питання трансформації конкурентоспроможності в умовах воєнних викликів 2024–2025 років досліджуються у роботах сучасних українських вчених, які вводять у науковий обіг концепцію "резильентності" агробізнесу. Зокрема, аналізуються зміни в логістичних ланцюгах та адаптація бізнес-моделей до умов енергетичної нестабільності [8].

Міжнародні дослідження 2025 року, зокрема праці Ло В., Цзо С. (Luo W, Zuo S et al.) [9], присвячені феномену "нової якісної продуктивності" в сільському господарстві, де дані розглядаються як критичний фактор виробництва, що інтегрується в систему праці та засобів виробництва. Також слід відзначити розробки в галузі функціонального харчування та KPI-орієнтованого моніторингу інновацій (Functional Food Science), які пропонують нові метрики для оцінки впливу технологій на ефективність агропідприємств [10]. Аналіз ролі вертикальної координації та ринкової влади в продовольчих ланцюгах представлений у роботах Секстона (Sexton) [11] та Маккоррістона (McCorriston) [12], які залишаються актуальними для розуміння взаємодії фермерів з ритейлерами та переробниками.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є проведення комплексної діагностики конкурентного середовища аграрної

галузі станом на жовтень 2025 року, оцінка сучасного рівня інноваційної активності підприємств та розробка рекомендацій щодо підвищення їхньої конкурентоспроможності в умовах європейської інтеграції та воєнних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне конкурентне середовище аграрної галузі України у 2025 році характеризується поєднанням екстремальних зовнішніх шоків та інтенсивних трансформаційних процесів, пов'язаних із підготовкою до вступу в ЄС. Для об'єктивної діагностики необхідно проаналізувати дію основних конкурентних сил та їхній вплив на стратегічну позицію галузі.

Застосування моделі п'яти конкурентних сил за моделлю М. Портера дозволяє виявити глибокі структурні зміни в аграрному бізнесі (таблиця 1). Внутрігалузеву конкуренцію у 2025 році змістилася з площини нарошування земельних банків у площину боротьби за ліквідність та доступ до експортної інфраструктури. Капіталізація ринку землі, що сягнула 51,9 млрд грн до травня 2025 року, посилила конкуренцію між агрохолдингами та середніми фермерами, де останні змушені шукати нішеві переваги для збереження стійкості.

Влада постачальників залишається високою через залежність від імпортованих насінневих матеріалів, засобів захисту рослин та паливно-мастильних ресурсів. Проте у 2024–2025 роках спостерігається тенденція до децентралізації енергозабезпечення підприємств через інвестиції в біогазові установки та сонячну генерацію, що поступово знижує залежність від монопольних постачальників енергії. Влада покупців, особливо на міжнародних ринках, диктує суворі вимоги до сертифікації за стандартами European Green Deal, що змушує українських виробників інвестувати в екологізацію виробництва.

Таблиця 1

Діагностика інтенсивності конкурентних сил в аграрному секторі України за моделлю М. Портера

Конкурентна сила	Рівень впливу (2025)	Ключові чинники впливу
Суперництво між існуючими гравцями	Дуже високий	Боротьба за логістичні шляхи, ліквідність та земельні активи
Загроза нових учасників	Середній	Високі бар'єри входу через капіталомісткість технологій та ризики безпеки
Влада постачальників	Високий	Залежність від імпорту критичних ресурсів (ЗР, техніка, енергоносії)
Влада покупців (трейдерів/ритейлерів)	Високий	Вимоги до якості, сталого розвитку (ESG) та сертифікації ЄС
Загроза продуктив-замінників	Зростаючий	Розвиток рослинного м'яса, лабораторних продуктів та вертикальних ферм

Джерело: розроблено автором за [13, 14]

Діагностика конкурентного стану галузі потребує порівняння з міжнародними бенчмарками. Станом на 2025 рік Україна демонструє виняткову стійкість у валових показниках, незважаючи на війну.

Згідно з даними за 2025 рік, Україна посідає друге місце в Європі за обсягами виробництва зернових, поступаючись лише Франції (таблиця 2). Це свідчить про високий рівень адаптивності галузі до воєнних умов. Особливо вражаючими є результати у виробництві кукурудзи та соняшнику, де Україна випереджає весь Європейський Союз разом узятий.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика результативності та конкурентних позицій аграрного сектору України в європейському продовольчому просторі

Показник (2025 рік)	Україна	Країни ЄС (середнє/лідери)	Конкурентна позиція України
Виробництво зернових (млн т)	~60,0	Франція (63,1), Німеччина (45,2)	2-ге місце в Європі
Виробництво	23,5	ЄС загалом	Безумовне

кукурудзи (млн т)		(57,0)	лідерство
Виробництво соняшнику (млн т)	9,0	ЄС загалом (8,5)	Світове лідерство
Середня врожайність зернових (т/га)	5,08	Середнє ЄС (на 14% вище)	18-те місце з 27 країн

Джерело: розроблено автором.

Аналіз врожайності виявляє ключовий стратегічний розрив. Хоча Україна випереджає Іспанію (на 15%) та Румунію (на 11%) за врожайністю, вона все ще значно відстає від Франції та Німеччини (на 42-48%). Оскільки ці країни знаходяться в подібних кліматичних широтах, розрив пояснюється не природними умовами, а рівнем інноваційних інвестицій та доступністю фінансування.

Інноваційна активність в аграрній галузі у 2024–2025 роках трансформувалася з "бажаного доповнення" на "стратегічну необхідність". Діагностика рівня інноваційності базується на оцінці впровадження технологій, що відповідають концепції "нової якісної продуктивності".

Використання рамок Глобального інноваційного індексу дозволяє оцінити як ресурси, так і результати інноваційного процесу. Вхідні ресурси (innovation inputs) включають розвиток цифрової інфраструктури та людського капіталу. В Україні у 2025 році значний акцент робиться на цифровізації управління через Державний аграрний реєстр та використання супутникових технологій моніторингу посівів.

Інноваційні результати (innovation outputs) проявляються у зміні структури виробництва. Наприклад, вимушена трансформація рослинництва призвела до різкого зростання посівів сої (+54,5% у 2024–2025 рр.), що стало інноваційною відповіддю на дефіцит добрив та логістичні обмеження, оскільки соя потребує менше азотних добрив та має високу ліквідність на ринку ЄС.

Цифрова трансформація агробізнесу у 2025 році охоплює кілька рівнів:

1. Точне землеробство: Використання сенсорних мереж, IoT-датчиків та систем автоматизованого зрощення дозволяє оптимізувати використання ресурсів, що особливо важливо в умовах зростання їхньої вартості.

2. Штучний інтелект та предиктивна аналітика: Алгоритми ШІ використовуються для прогнозування врожайності, виявлення хвороб рослин на ранніх стадіях та оптимізації логістичних маршрутів.

3. Енергетичні інновації: Впровадження технологій біоекономіки (виробництво біометану, пелет із агровідходів) створює нові джерела доходу та забезпечує енергетичну стійкість.

4. Функціональне харчування: Глибока переробка сировини для отримання продуктів із високим вмістом біоактивних сполук стає новим вектором конкурентоспроможності для експортно-орієнтованих підприємств.

Ефективність цих інновацій можна виміряти за допомогою показників еластичності, які демонструють чутливість результатів діяльності до змін в обсягах інноваційних інвестицій. Дослідження свідчать, що рівень конкурентоспроможності підприємства у 2025 році прямо корелює з рівнем його інтелектуальних активів та швидкістю впровадження цифрових інструментів [8].

Зв'язок між конкурентією та інноваціями є нелінійним і часто описується як "інвертована U-подібна крива". Проте в аграрному секторі України 2025 року переважає стимулюючий ефект конкуренції.

Згідно з теорією Шумпетера, процес "творчого руйнування" змушує неефективні підприємства залишати ринок, звільняючи місце для інноваційних гравців [15]. В українських реаліях 2024–2025 років цей процес прискорився: підприємства, що не змогли адаптувати логістику або перейти на енергоощадні технології, втрачають конкурентоспроможність. Конкуренція з боку європейських фермерів, які мають доступ до дешевших

кредитів та субсидій, змушує український агробізнес інновувати швидше, щоб нівелювати фінансовий розрив за рахунок вищої операційної ефективності.

Дослідження показують, що контекст конкуренції визначає тип інновацій. В умовах сильного тиску з боку покупців (великих торговельних мереж) агропідприємства схильні до інновацій у сфері якості та безпеки продукції. У той же час, інтенсивне суперництво між виробниками однорідної продукції (наприклад, зернових) стимулює процесні інновації, спрямовані на зниження собівартості одиниці продукції [16].

Ефективність інновацій також залежить від державної політики. Аналіз показує, що фіскальна конкуренція між регіонами та цільові податкові пільги для R&D-проектів можуть суттєво підвищити ефективність сільськогосподарських інновацій. В Україні 2025 року розвиток системи аграрних знань та інновацій (AKIS) розглядається як критичний інструмент підтримки фермерів у процесі адаптації до вимог ЄС.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Комплексна діагностика конкурентного середовища та інноваційної активності аграрних підприємств станом на жовтень 2025 року дозволяє зробити наступні висновки.

По-перше, парадигма конкурентоспроможності остаточно змістилася від використання природних переваг до формування "резильєнтності" через технологічну адаптацію. Україна зберігає статус глобального аграрного лідера за валовими показниками виробництва

кукурудзи та соняшнику, однак критичним викликом залишається значний розрив у врожайності порівняно з передовими країнами ЄС, який становить понад 40%.

По-друге, рівень інноваційної активності підприємств у 2025 році визначається глибиною цифровізації та здатністю до впровадження елементів біоекономіки. Трансформація структури посівних площ у бік більш ліквідних та менш ресурсозатратних культур, таких як соя, є свідченням адаптивної інноваційності українських аграріїв у відповідь на воєнні та економічні шоки.

По-третє, інтеграція до Європейського Союзу вимагає від підприємств переходу до моделі "нової якісної продуктивності", де дані, ШІ та екологічні стандарти Green Deal стають невід'ємними факторами виробництва. Державна підтримка повинна зосереджуватися на розвитку інфраструктури знань та стимулюванні глибокої переробки сировини, що дозволить Україні перейти від моделі сировинного експортера до позиції постачальника високотехнологічної продовольчої продукції з високою доданою вартістю.

Майбутня конкурентоспроможність галузі залежатиме від здатності забезпечити синергію між інноваційними вхідними ресурсами (інвестиції в людський капітал, R&D) та ефективними вихідними результатами, що в сукупності підвищить стійкість аграрного сектору до глобальних викликів та посилить продовольчу безпеку в європейському просторі.

Література.

- Porter M. E. How competitive forces shape strategy. *Harvard Business Review*, 1979. Vol. 57(2), pp. 137-145. URL: <https://hbr.org/1979/03/how-competitive-forces-shape-strategy>.
- Porter M. E. *The Competitive Advantage of Nations*; The Free Press: New York, NY, USA, 1990. URL: <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations>.
- OECD/Eurostat. *Oslo manual 2018: Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation* (4th ed.). OECD Publishing, Eurostat. 2018. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oslo-manual-2018_9789264304604-en.html.
- Fagerberg J., Srholec M. Capabilities, diversification & economic dynamics in European regions. *The Journal of Technology Transfer*. 2023. Vol. 48(2), pp. 623-644.
- Gault, F. (2018). Defining and measuring innovation in all sectors of the economy. *Research Policy*, 47(3), 617-622.
- Саблук П. Т. Наукові агроекономічні дослідження в інтересах активізації росту АПК і сільських територій. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 19-23.
- Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання: кол. монографія у 2-х тт. Т. 2 / За ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнева. Київ: ІАЕ, 2001. 851 с.
- Кононенко Ж. А. Управління конкурентоспроможністю суб'єктів аграрного бізнесу в умовах трансформації ланцюгів постачання сільськогосподарської продукції. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 1. С. 153 - 158. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-25>.
- Luo W, Zuo S, Tang S, Li C. The Formation of New Quality Productivity of Agriculture Under the Perspectives of Digitalization and Innovation: A Dynamic Qualitative Comparative Analysis Based on the "Technology-Organization-Environment" Framework. *Sustainability*. 2025. Vol. 17(2):597. DOI: <https://doi.org/10.3390/su17020597>.
- Voskanyan A., Mnatsakanyan K., Malkhasyan K., Ghazaryan M. Proposed key performance indicator-based monitoring framework for agricultural innovation: Armenia's institutional model. *Functional Food Science* 2025; Vol. 5(11). Pp. 658 - 676. DOI: <https://doi.org/10.31989/ffs.v5i11.1827>.
- Sexton, R. J. Market Power, Misconceptions, and Modern Agricultural Markets. *American Journal of Agricultural Economics*. 2013. Vol. 95, 2:209-19. DOI: <https://doi.org/10.1093/ajae/aas102>.
- McCorriston, S. Why Should Imperfect Competition Matter to Agricultural Economists? *European Review of Agricultural Economics*. 2002. Vol. 29, 3:349-71. DOI: <https://doi.org/10.1093/euragg/29.3.349>.
- Olson K., Boehlje M. Theme overview: fundamental forces affecting agribusiness industries. *Choices*. 2010. Vol. 25(4). URL: https://www.choicesmagazine.org/UserFiles/file/block_53.pdf.
- Nykytiuk O., Lynovytyska O., Novykhova I., Dinets A. Diagnostics of competitive potential of agricultural enterprises in Ukraine during war. *Engineering for Rural Development: 23rd International Scientific Conference*. (Jelgava, Latvia, May 22-24, 2024). Publisher Latvia University of Life Sciences and Technologies. 2024. Vol. 23, pp. 817-825. URL: <https://agris.fao.org/search/providers/122652/records/672341e05a6cd153eb0c6f63>.
- Cherif R., Hasanov F. Competition, Innovation, and Inclusive Growth1. *IMF Working Papers*, 2021(080), Article A001. DOI: <https://doi.org/10.5089/9781513574172.001.A001>.
- Pehrsson T. Is innovation research contingent on competitive context?: A systematic review of research in the agriculture and forest industry. *European Business Review*. 2016. Vol. 28. No. 2 pp. 225-247, DOI: <https://doi.org/10.1108/EBR-09-2015-0089>.

References.

- Porter, M. E. (1979). How competitive forces shape strategy. *Harvard Business Review*, vol. 57, no. 2, pp. 137-145. Available at: <https://hbr.org/1979/03/how-competitive-forces-shape-strategy>.
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. The Free Press. Available at: <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations>.
- OECD/Eurostat. *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation* (4th ed.). OECD Publishing. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/oslo-manual-2018_9789264304604-en.html.
- Fagerberg J., & Srholec, M. (2023). Capabilities, diversification & economic dynamics in European regions. *The Journal of Technology Transfer*, vol. 48, no. 2, pp. 623-644.
- Gault, F. (2018). Defining and measuring innovation in all sectors of the economy. *Research Policy*, vol. 47, no. 3, pp. 617-622.
- Sabluk, P. T. (2017). Naukovi ahroekonomichni doslidzhennia v interesakh aktivizatsii rostu APV i silskykh terytorii [Scientific agro-economic research in the interests of activating the growth of the agro-industrial complex and rural areas]. *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 19-23.
- Sabluk, P. T., Ambrosov, V. Ya., & Mazniev, H. Ye. (Eds.). (2001). *Problemy efektyvnoho funktsionuvannia APK v umovakh novykh form vlasnosti ta hospodariuvannia* [Problems of effective functioning of the agro-industrial complex in the conditions of new forms of ownership and management]. ІАЕ.

8. **Kononenko, Zh. A.** (2025). Upravlinnia konkurentospromozhnistiu subiektiv aharnoho biznesu v umovakh transformatsii lantsiuhiv postavchan silskohospodarskoi produktsii [Competitiveness management of agricultural business entities in the conditions of transformation of agricultural product supply chains]. *Ukrainskyi Zhurnal Prykladnoi Ekonomiky ta Tekhniky*, vol. 10, no. 1, pp. 153–158. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-25>.
9. **Luo, W., Zuo, S., Tang, S., & Li, C.** (2025). The formation of new quality productivity of agriculture under the perspectives of digitalization and innovation: A dynamic qualitative comparative analysis based on the “Technology-Organization-Environment” framework. *Sustainability*, vol. 17, no. 2, 597. <https://doi.org/10.3390/su17020597>.
10. **Voskanyan, A., Mnatsakanyan, K., Malkhasyan, K., & Ghazaryan, M.** (2025). Proposed key performance indicator-based monitoring framework for agricultural innovation: Armenia's institutional model. *Functional Food Science*, vol. 5, no. 11, pp. 658–676. <https://doi.org/10.31989/ffs.v5i11.1827>.
11. **Sexton, R. J.** (2013). Market power, misconceptions, and modern agricultural markets. *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 95, no. 2, pp. 209–219. <https://doi.org/10.1093/ajae/aas102>.
12. **McCorriston, S.** (2002). Why should imperfect competition matter to agricultural economists? *European Review of Agricultural Economics*, vol. 29, no. 3, pp. 349–371. <https://doi.org/10.1093/eurrag/29.3.349>.
13. **Olson, K., & Boehlje, M.** (2010). Theme overview: fundamental forces affecting agribusiness industries. *Choices*, vol. 25, no. 4. Available at: https://www.choicesmagazine.org/UserFiles/file/block_53.pdf.
14. **Nykytiuk, O., Lynovytska, O., Novytkova, I., & Dinets, A.** (2024). Diagnostics of competitive potential of agricultural enterprises in Ukraine during war. *Engineering for Rural Development: 23rd International Scientific Conference*, vol. 23, pp. 817–825. Available at: <https://agris.fao.org/search/en/providers/122652/records/672341e05a6cd153eb0c6f63>.
15. **Cherif, R., & Hasanov, F.** (2021). Competition, innovation, and inclusive growth. *IMF Working Papers*, vol. 2021, no. 080, Article A001. <https://doi.org/10.5089/9781513574172.001.A001>
16. **Pehrsson, T.** (2016). Is innovation research contingent on competitive context?: A systematic review of research in the agriculture and forest industry. *European Business Review*, vol. 28, no. 2, pp. 225–247. <https://doi.org/10.1108/EBR-09-2015-0089>.

Abstract.**Salohub V. Diagnostics of the competitive environment and innovation activity level of agricultural enterprises.**

The article provides a comprehensive diagnosis of the transformation of the competitive environment and the dynamics of innovation activity among Ukrainian agricultural enterprises amid the global and regional challenges of 2024–2025. The study examines the transition from exploiting natural-resource advantages to the formation of systemic “resilience” through the implementation of the “new quality productive forces” concept and the digital intellectualization of production. The research aims to analyze structural changes in the competitive agribusiness landscape as of October 2025, assess the technological gap between domestic and European producers, and substantiate the role of innovation as a fundamental factor in ensuring the sector's strategic viability under martial law and amid European integration. The theoretical and methodological framework is based on Porter's Five Forces model, the Oslo Manual standards (OECD), and the concept of dynamic capabilities. A comparative analysis (benchmarking) of performance indicators between Ukraine and EU countries is conducted, alongside a systemic evaluation of the impact of digital ecosystems (AI, IoT, Big Data) on enterprise operational efficiency. It is proven that intra-industry competition in 2025 has shifted toward the struggle for liquidity and access to logistical infrastructure. A critical yield gap of over 40% between Ukraine and leading EU countries was identified, attributed to a deficit in investment in innovation rather than natural conditions. The study establishes that the adaptive innovativeness of Ukrainian farmers has manifested in changes to crop patterns as a direct response to resource and export constraints. The study concludes that the future competitiveness of the agricultural sector depends on the ability to ensure synergy between innovative resources and the requirements of the European Green Deal. It is recommended to shift the focus of state support toward developing the Agricultural Knowledge and Innovation System (AKIS) and stimulating deep processing of raw materials. This will allow Ukraine to transition from a commodity-based model to that of a supplier of high-value, high-tech food products.

Keywords: agricultural sector, competitive environment, Porter's Five Forces, innovation activity, new quality productive forces, resilience, European integration, artificial intelligence, crop yield, digital transformation.

Стаття надійшла до редакції / Received 18.12.2025 Прийнята до друку / Accepted 30.12.2025 Опубліковано / Published 19.01.2026

Бібліографічний опис статті:

Салогуб В. В. Діагностика конкурентного середовища та рівня інноваційної активності підприємств аграрної галузі. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2026. № 1. С. 155–158.

Salohub V. Diagnostics of the Competitive Environment and Innovation Activity Level of Agricultural Enterprises. *Actual problems of innovative economy and law*. 2026. No. 1, pp. 155–158.

УДК: 338.432; JEL classification: Q18, O13, F02

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2026-1-35>

ФЕДАШКО Тарас Петрович, аспірант кафедри економіки і торгівлі Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0009-0001-2130-173X>

ФОРМУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У МЕХАНІЗМАХ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ

Федашко Т.П. Формування трансформаційних процесів у механізмах розвитку агропромислових підприємств країн ЄС та України.

Досягнення цілей розвитку агропромислових підприємств може бути забезпечено за рахунок їх результативної діяльності та сприятливих умов бізнес-середовища. На основі узагальнення показників щодо соціально-економічної оцінки фактичного стану розвитку країн ЄС та України була розглянута залежність вартісного виразу експорту товарів та послуг від черги інших показників, які бузпосередньо чи опосередковано пов'язані з трансформаційними процесами в механізмах розвитку агропромислових підприємств. Виявлено необхідність переходу від сировинної орієнтації агропромислового сектору до моделі знаннево-орієнтованого зростання. Дослідження підтвердило значення багатofакторного підходу до оцінювання умов ведення агропромислового бізнесу в умовах просторових трансформацій повоенного часу. До позитивних факторів віднесено інвестиції, інтелектуальні ресурси та гендерну інклюзію, що в сукупності посилюють експортний потенціал. Акцентовано увагу, що негативна кореляція показника доданої вартості вказує на надмірну концентрацію агросектору у ВВП без належного рівня технологічної або експортної модернізації. Виявлені залежності також підкреслюють важливість інвестицій у нематеріальні активи та людські ресурси як довгострокових факторів зростання в сучасних умовах. Водночас зроблено висновок, що ефективне повоенное відновлення потребує гармонізації інституційних, економічних і соціальних передумов, зокрема на сільських територіях. За результатами дослідження обґрунтована необхідність комплексного стратегічного підходу до управління розвитком агропромислового комплексу на основі аналітичних інструментів та емпіричних оцінок. Виявлено практичні рекомендації щодо підтримки та розвитку експортного агропромислового бізнесу в умовах тривалого воєнного конфлікту.

Ключові слова: агропромислове підприємство, механізм, розвиток, повоенное відновлення, трансформаційний процес, експортний потенціал, інновації, додана вартість, інвестиції, зайнятість.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Федашко Тарас Петрович, 2026

Постановка проблеми у загальному вигляді. В структурі економічної складової повоенного відновлення пріоритетними напрямками виступає впровадження інновацій у сільському господарстві, що

безпосередньо впливає на активізацію підприємницької діяльності на сільських територіях. Водночас вагомий акцент робиться на підтримці виробників, які функціонують у регіонах зі складними природно-

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА» № 1 / 2026

Всеукраїнський науковий журнал